

מראי מקומות- סנהדרין כ"ה

לעדות מן התורה, ואם מלוה או לזה רבית דרבנן, הרי הוא פסול לעדות מדרבנן. וע"ע שי' ג', שהוא שי' הנמוקי יוסף (ד: בדפיו הרי"ף, בפירושו על המשנה), שכ' דיש לחלק בין המלוה והלוה, ודהמלוה פסול לעדות מן התורה, ואילו הלוה אינו פסול אלא מדרבנן, דאע"ג דהלוה ודאי עובר האיסור דאורייתא, מ"מ לא משמע לאינשי איסורא אלא למלוה, שיש לו רווחא, ולכן אינו פסול לעדות אלא מדרבנן.

(ג) לזה ברבית פסול לעדות- פי' המאירי, דלכא' מאחר שאינו נוטל ממון שאינו שלו, א"כ לא הוה לן לפוסלו לעדות משום הא דעבר על לאו, דהכלל הוא דאינו פסול לעדות אא"כ עובר בלאו שיש בו חימוד ממון. וכ' דבאמת לאו זה אית ב' חימוד ממון, דהא מחמת שחמד ממון ההלוה עבר בלאו, וא"כ שפיר יש לפוסלו לעדות. אולם ע' בשו"ת מהרי"ק (קכ"ו), דדייק מלשון המשנה דאי' מלוה ברבית, ולא קתני מלוה ולוה ברבית, ומשמע דמה שהמלוה פסול ומה שהלוה פסול טעם אחד הוא. והיינו, "דכיון שעבירת לקיחת הממון דמלוה על יד הלוה נעשית, וא"א מבלעדו, חשיב עד חמס".

(ד) וחד אמר לדידי אוזפי' בריביתא- כ' המרדכי (תרצג) דכל זה רק היכא דלא נתן הריבית כבר, אבל אם כבר נתן הריבית, אינו נאמן על עדותו, שהרי נוגע הוא, שרוצה שיחזור לו הריבית. וע' בשו"ת ריב"ש (של"ט), שכ' שאין דינו של המרדכי מחזור, שהרי כיון דצריכין לומר פלגין דבורא בההיא דבר ביניתוס, ולומר דנאמן רק אהא דבר ביניתוס הלוה ברבית, אבל לא שהוא הי' הלוה, א"כ אין שייך כאן לומר שהוא נוגע בעדות, שהרי הוא לא העיד כלל לגבי עצמו. וע' בקהלות יעקב (ט"ו) שהביא מה שהשיג הש"ך (ח"מ ל"ד, כ"ח) על הריב"ש, דנהי דפלגין דבורי, אבל מ"מ איהו נוגע להעיד דברים אלו בשביל לגבות הריבית, וחשדינן שישקר בשביל הנגיעה. וכ' הקה"י דפשוט דזה תלוי בחקירת האחרונים בגדר הא דנוגע פסול

(א) ההיא ר' יהודה משום ר' טרפון היא, דתניא וכו'- פרש"י, דכיון דר' טרפון ס"ל דאינו נעשה נזיר בספק דלאו ביד' ואינו יודע עליו, ואינו אלא אסמכתא, ור' יהודה משום ר' טרפון הוא, דס"ל דאינו גומר ומקנה במקום אסמכתא. והק' תוס', איך מדמין קנינים לנזירות, הרי בנזירות איכא גזה"כ דצריך להיות בהפלאה, ובלא"ה לא חל. ות' בתי' א' דנליף מיני' לעלמא. ועוד ת' דאין צריך ילפותא מהתם, אלא דמהא דר' טרפון חזינן מהו הפלאה, וממילא מבינים מהו אסמכתא, דמסברא הגדרים דומים להדדי, ואם מה שאמר הריני נזיר אם זה נזיר היינו חסרון בהפלאה, א"כ מסתבר דכזה ג"כ הוי אסמכתא ולא קניא. אלא דק', דאם באמת אין צריך ילפותא לענין קנינים, א"כ למה באמת צריך קרא לנזירות גופא, תיפוק לי' דאינו גומר בדעתו להיות נזיר, וכמו גבי אסמכתא דקנינים. וע"ז ת' תוס' דאם לאו קרא דיש חסרון בהפלאה, היינו אמרי' דלא גרע מידות נזירות דמהני. והק' בשיעורי ר' דוד פוברסקי (פ'), מה ענין ידות לאסמכתא, הרי אסמכתא הוי חסרון בגמירות דעתו, וידות הוי חסרון בלשוננו. ות' דצ"ל דגם ידות הוי איזה חסרון בביריות ככוונתו, דאי הוה ברור כוונתו, הרי אי"ז יד אלא דבור ממש, דע"י דבורו יודעין אנו כוונתו. וא"כ שפיר י"ל דה"א דכיון דלא בעינן לשון דעל ידו ברור כוונתו, א"כ ה"א דגם אסמכתא מהני לענין נזירות, קמ"ל קרא דצריך הפלאה.

(ב) אמר רבא לזה ברבית פסול לעדות- ע' בחי' הר"ן שהביא מקצת מפרשים דמי שלוה אף ברבית קצוצה אינו פסול לעדות אלא מדרבנן, והוא שי' התוס' לעיל (כד: ד"ה ואלו). והק' עליהם החי' הר"ן מהא דאי' בהמשך והא רבא הוא דאמר לזה ברבית פסול לעדות והו"ל רשע והתורה אמרה אל תשת רשע עד. ולכן ס"ל להר"ן דודאי פסול הוא מן התורה, ומה דאי' במתני' היינו היכא דלוה ברבית דרבנן, ולכן ודאי אינו פסול אלא מדרבנן. וכן הוא שי' הרמב"ם (עדות י', ד'), דמי שהוא מלוה או לזה רבית קצוצה, הרי הוא פסול

דסד"א דרך משחק בקוביא אינו אסמכתא, ולכן מי שעוסק ביישובו של עולם וגם משחק בקוביא כשר, ומשום סברא דהגמ' כאן, אבל מפריחי יונים באמת הוי אסמכתא, ואסמכתא לא קניא ואפי' אם עוסק ביישובו של עולם פסול, קמ"ל דאסמכתא, ולכן כל מי שעוסק ביישובו של עולם כשר, ולמה לא הי' הגמ' ניחא בזה, והניח בקו'.

(ח) **ואימתי חזרתן- ע' בשיעורי ר' דוד פורברסקי** (צ"ה) שהביא מש"כ הקצות (ל"ה, ד') דאין חסרון של תחלתו בפסול היכא דעבר עבירה דרבנן, ויכול אח"כ להיות עד כשעשה תשובה על מה שראה מעיקרא. וביאר ר' דוד שהוא משום דס"ל להקצות דפסול זה אינו פסול הגוף אלא חשש משקר, ולכן כשעושה תשובה, שוב אין חוששין אותו לשקר, ולכן שפיר הוי יכול להעיד על מה שראה מעיקרא.

(ט) **חזרה גמורה אפי' לנכרי לא מוזפי- ע'** בהגהות מיימונית (מלוה ה', א'), דכ' דאף דבספרי מבואר שיש מצות עשה להלוות לנכרי ברבית, וכן פסק הרמב"ם שם, מ"מ מסוגיין לא משמע כן, דמשמע דעכ"פ אין מצוה להלוותו, ולכן שייך לומר דחזרתו הוא שלא להלוות ברבית אף לנכרי. וכ' הלחם משנה שם דכיון דרבנן אסרו להלוות לגוי ברבית קצוצה אלא כדי חייו, א"כ שפיר הוי חזרתו בזה, דהיינו או ביותר מכדי חייו, א"נ אף בכדי חייו, דכיון דמורגל בריבית אתי למסרך [ולכאור' כוונתו בזה הוא דאפי' מלבד הא דרבנן אסרו ריבית לגוי, מ"מ כאן גזרו שיהי' זה תשובתו, אף דמעיך הדין מצוה היא].

(י) **ואמר ר' נחמי' לא חזרת דברים בלבד אמרו, אלא חזרת ממון- כ' היד רמה, דמה דקתני** דחזרת ממון רק בשביעית, אף דנוגע בכל מידי, היינו לאשמעין דאפי' בשביעית, דהכל הפקר, ולית בה גזל, אפ"ה בעינן חזרת ממון, וכש"כ בשאר מידי. וע' ברא"ש (סי' י') דכ' דבכל דוכתי כ"ע מודו דצריך להחזיר הממון, אבל בשביעית נח' רבנן ור' נחמי', דרבנן ס"ל דכיון דהפקר הוא אין צריך להוציא האיסור מתחת ידו, ור' נחמי' ס"ל דאף בזה צריך [ומדברי היד רמה לכאור' מבואר דלא ס"ל כן, דא"כ הול"ל דלהכי נקט ר' נחמי' שביעית, משום דבזה פליג אדרבנן, אע"כ דס"ל דאין כאן מח', וכ"ע מודו דלעולם צריך להחזיר].

לעדות, דאם נוגע פסול משום חשש משקר, א"כ מסתבר מאד מש"כ הש"ך, דאפי' אם אמרי' פלגינן דבורא צריך להיות פסול לעדות משום נגיעה. אבל אי פסול נוגע אינו משום חשש משקר אלא משום בעל דבר, א"כ שפיר י"ל כהריב"ש, דהא בכל דבר אמרי' פלגינן דבורא ונאמן בנוגע לאחריו. ובאמת לשיטתייהו אזלי, דשי' הש"ך בריש סי' ל"ז הוא דהפסול נוגע הוא משום חשש משקר, ובשטמ"ק בכתובות (פ"ה) בשם הריב"ש מבואר דהפסול אינו משום חשש משקר, וא"כ שפיר י"ל דמשום פסול בעל דבר הוא.

(ה) **החשוד על הטריפות, אין לו תקנה וכו'- כ'** הרמב"ם (עדות י"ב, ט') דטבח שמוכר ויצא טרפה מתחת ידו, הרי הוא פסול לעדות, שהרי הוא בכלל אוכלי טרפה שפסולים לעדות. וביאר הכסף משנה, דמה שכ' הרמב"ם שהוא מאוכלי טרפה, דהיינו דנקטי' שגם הוא עצמו אכל טריפות, היינו משום דבלא"ה, אלא דאמרי' דכיון דעבר על לפני עור, פסול לעדות, זה אינו, שהרי קיי"ל שאין פסול לעדות א"כ הוא עובר על לאו שיש בו מלקות, ולא דלפני עור הרי לית בה מלקות.

(ו) **ויחזיר אבידה בדבר חשוב- כ' בהג' יעב"ץ** דנראה דהכל תלוי לפי מה שהוא אדם, דאומדים בדבר שהוא חשוב אצלו, ואין בזה שיעור קצוב.

(ז) **וצריכא, דאי תנא תולה בדעת עצמו, התם הוא דלא גמר ומקני, דאמר קים לי בנפשאי וכו'- כ' רעק"א** בגלה"ש דלפ"ז צריך לומר דאימתי דר"י בא לחלוק, והת"ק ס"ל דמשחק בקוביא פסולין משום אסמכתא ולא גמר ומקני, וכשי' רמי בר חמא, ולא משום שאינו עוסק ביישובו של עולם. והק' רעק"א, למה סבר הגמ' דע"כ אזלי' עכשיו לפי רמי בר חמא. והביא מהח"י הר"ן דע"כ סוגיין אזיל לרמי בר חמא, דלפי ר' ששת דס"ל דמשום דאין עוסקין ביישובו של עולם הוא, א"כ אין חילוק בין משחק בקוביא למפריחי יונים, ותרת למה לי. אלא דהק' רעק"א ע"ז, דשפיר יש צריכותא גם בכה"ג, דהיינו על ההכשר, היכא דעוסק ביישובו של עולם,

יא) מעיקרא סבר מציאת חשו"ק לא שכיחא, א"נ מפני דרכי שלום- הק' בשיעורי ר' דוד פוברסקי (ק"א), מה לי דלא שכיחא, הא סכ"ס אם עשאו הרי גזלן הוא, וק' לומר שלא רצו לתקן בזה כיון דלא שכיח, שהרי גזלן הוא (ואין צריך תקנה מיוחדת), והניח בקו'. עוד הק' על הא"נ של הגמ', דמה לי דמפני דרכי שלום נתנוהו לקטן, הרי עכשיו סכ"ס ממון של קטן הוא, וא"כ לכאור' גזלן הוא, ולמה לא יהי' פסול. ותי' דצריכין לומר דלא היתה התקנה שיהי' המציאות קנויים להקטן, אלא דאסור ליקחו ממנו, ולכן ממילא לא פסלוהו בשביל זה.

יב) כיון דחזו דקא חטפי, גזרו בהו רבנן- פרש"י, דאפי' דמי קא יהבי, אתי לידי גזלנות, כלומר, שהי' קשה לבעלים למכור, ובעל כרחן חוטפין וזורקין המעות בפניהם. ויש לעי', מה הי' השינוי מעיקרא לבסוף. וע' בחי' הר"ן דנקט דעכשיו היו חוטפין ולא יהבי דמי, והק' דא"כ גזלנין ממש הם. ותי' דמתחלה היו נוטלים ע"מ שלא ליתן ממון, ואח"כ היו נותנים, ופסלום על כוונתן הראשונה. א"נ, שהיו ביניהם יש שלא נתנו ממון, ולכן גזרו לפסול כולם, אף אותן שחטפו ונתנו ממון. וכ' דעיקר הפירוש הוא שלא הי' שינוי כלל בין מעיקרא לעכשיו, אלא משום דכיון דהיו מתמידים ונמשכים לחמוס בני אדם, א"כ פסלום, וכמו הא דאי' דפסלו מי שנטלו מציאת חשו"ק, אף דמעיקרא הם עצמם לא פסלי, מ"מ לאחר זמן החליט לפוסלם, כן בזה.

יג) הוסיפו עליהן הרועים, וכו'- ע' בשו"ת משנת ר' אהרן (סי' מ"ט, אות ב') שהביא שמשלשון הרמב"ם (עדות, י') מבואר דהפסול רועים הוא משום חזקתן שגוזלין. והק', א"כ למה הם פסוליין רק מדרבנן, הרי חזקתן היינו לכה"פ רובן, וא"כ לכאור' הו"ל להיות פסוליין מן התורה. והביא רא' מזה ליסוד שכ' שם, דאף דרובן או יותר מרובן פסוליין, מ"מ כל א' שבא לפנינו יש לו חזקת כשרות מה"ת, ולכן אינו פסול אלא מדרבנן.